

Giza eskubideen kultura arriskuan!

Jon Mirena Landa

Giza Eskubideen eta Botere Publikoen EHUko Unesco katedraren zuzendaria

Hauteskundeak ate-joka ditugula, aspaldiko partez dena hankaz gora jar daiteke-elakoan dabil le-
loa. Hankaz gora zeintzuk eta orain arte politikan izan diren akordio «ukiezinak» daude eta, batez ere, Espainiako Estatuaren lurralde-egitura-ketarekin zerikusia daukaten gaiak: hots, Katalunia ez ezik, Euskadi edota Nafarroa (ez lehen bezala, baina oraindik ere) eztabaidaren erdi-erdian egonik.

Lurraldetasunaren eztabaidan ohi-koa da konstituzionalismoaz hitz egi-tea. Konstituzio oro, orde, jakina de-
nez, lurraldetasunaz haratago doa eta, areago, bere sakoneko mortasuna beste alorretan datza: hiritar guztien funtsezko eskubideak bermatzean, hain zuzen ere. Zuzenbide-Estatu Demokrati-
koiak izatekotan, funtsezko eskubideek, beste hitzetan giza eskubide-
ek, beste ezeren aurretik, berebiziko garrantzia eduki behar dute, eguneroko elkarbizitzari bizkarrezurra emate-
raino, bai eskubide politiko, zibil, eko-
nomiko, sozial edota kulturalen alor-
rean; bai eta, era berean, beste herrialdeekiko begirune, elkarlan, el-
kartasun, bake edota planeta osoaren zain-
tza antolatzerakoan. Beste era ba-
tera esanda: eskubideen bitartez ez da
bakarrik bermatu behar, norberaren
askatasun-esparru indibidualik eta
horren mugak (adierazpen-askatasu-
na; erlijio-askatasuna; ideologia-as-
katasuna, eta abar), baizik eta eskubi-
deez berdintasunaren gozatzeko bal-
dintzak, hala nola, sozioekonomikoak
(lan-eskubidea, lan egiteko baldintza
egokiak, etxebizitza duina, gizarte-se-
gurantza, hezkuntza, osasuna, eta
abar) zein planeta mailakoak (inguru-
men osasuntsua, jasangarria, denon-
tzakoa).

Konstituzio demokratiko orok
halako plana ahalbidetu beharko
luke, denek gutxieneko eskubideak
eta gutxieneko bitalak eduki ditzaten.
Denek. Ez bakarrik estatu batekoek;
ez bakarrik etnia batekoek; ez baka-

rrik gizonek; ez bakarrik dirudunek;
ez bakarrik heterosexualek; ez baka-
rrik ideologia nagusi jakin batekoek;
ez bakarrik erlijio batekoek edota
erlijiorik gabekoek; ez bakarrik egun-
go belaunaldikoek; eta abar. Hau da,
Nazio Batuetako 2030 Agendak berak
garbi asko adierazten duen moduan:
inor ez dadila atzean gelditu izan ere,
eskubide-eskaintza unibertsalean,
berdintasunaren oinarrituta, zilegita-
suna topatu beharra baitago, elkarbi-
zitzat antolatze orduan. Eta horretan
Giza Eskubideen Kultura halako
ongarri fruitu-emaile bezain eragin-
garri suertatu da historikoki, ez bairik
gabe.

Begira dezagun atzera. Pixkanaka,
baina gelditu gabe, etengabe, ziri-
miri gisa, azkeneko 200 urteetan on-
tzen joan da egun ezagutzen dugun
eskubide-kultura unibertsala: Fran-
tziako iraultzarekin batera hasi zen
eta gero nazioarteko komunitatea an-
tolatzeko modura ere iragan zen. Na-
zioarteko egitarau zehatza, jada ber-
dintasunaren (alegia, emakumeen le-
kua bermatzen duen) printzipio
jatorrari helduta, Giza Eskubideen Al-
darrikapen Unibertsalaren eskutik
(1948) etorri zen. 1966ko Nazioarteko
Itunak beste zedarri bat ezarri zuten,
giza eskubideen kulturaren aro berri

bat inauguratuz. Harrezkerotik,
etengabeak izan dira aurrerako jau-
ziak: hala nola, garrantzitsuenetariko
batzuk aipatzearen, arrazakeriaren
aurkako hitzarmena (1965), emaku-
meen aurkako diskriminazioari bu-
ruzkoa (1979), torturaren aurkako
(1984), haurren eskubideen ituna
(1989), langile etorkinen eskubidei
buruzkoa (1990), pertsona desgaituen
hitzarmena (2006), edota behartutako
desagertuena (2006). Hitzarmenak,
askotan esaten denaren aurka, ez dira
aldarrikapen hutsa, indarririk gabeko-
ak: horrek sustatzen du halako kultu-
ra, nazioartetik tokiko-estatuko juris-
dikzioetara ere heltzen bukatzen
dena. Edozelan ere, kultura horrek
halako armiarma-sare bat sortu du,
eskubide-egoerari buruzko bertsio al-
ternatibo bat ematen duena. Bertsio
hori, autoritatez jantzia, fidagarria,
sinesgarria, estatuaren bertsio ofizialak
auzitan jartzen ditu askotan, horren
bitartez gizarte zibilak borroka aurre-
ra eramateko bide berriak irekiz. Izan
ere, informazioa boterea da-eta. Be-
raz, edozein estaturen informazio-
monopolioa apurturik, zuzenbide ju-
tuago baten aldeko bidea ireki egin
zen giza eskubideen nazioarteko es-
tandarren bitartez.

Nazioarteko giza eskubideek ez
dute dena konpontzen, ez. Ez dute
gehienetan indarririk hainbat injustizia
zehatz iraultzeko. Baina badute bai in-
darra, aldaketa prestatzeko, eragite-
ko. Zeren eta aldaketa instituzionala,
sakona, epe luzekoa, ez baitator zeru-
tik, bat-batean, ipuinetan bezala. Be-
netako gure munduan aldaketak den-
boraz eta kemenez eragin behar dira.
Eta horretan, dudarik ez, giza eskubi-
deen kultura bide-lagun eduki dugu,
eta egun oraindik ere badugu.

Baina aitortu beharra dago, lehe-
nengo aldiz Bigarren Mundu Gerratik
hona, giza eskubideen kultura auzitan
ari dela jartzen. Mundu osoan ez ezik,
Espainiako Estatuan ere bai. Auzitan,
gainera, kultura horren bihotzera era-
soa zuzentzen: alegia, berdintasun
printzipiora. Etorrin, emakume, gu-
txiengo nazional edota etniko, LGTB
edota ezberdin diren beste edozein
talderen kontra jotzen dute eskuin
muturretik batik batik. Batzuetan hitz
gordinekin, beste batzuetan zeharka-
ko eran, baina helburu berberaz.

Urteetan lortutakoa oso azkar gal-
genezake. Garaz gabilza, orde: kon-
tzentzia har dezagun!

**Lehenengo aldiz
Bigarren Mundu
Gerratik hona,
giza eskubideen kultura
auzitan ari da jartzen.
Mundu osoan ez ezik,
Espainiako Estatuan ere
bai. Auzitan, gainera,
kultura horren
bihotzera eraso
zuzentzen**

Ezuste paraleloa hartu dut Javier
Maroto eta Alvaro Uribe entzunda,
oso denbora gutxian iritsi zaizkidan
bi bideotan. Batean Uribe Kolombia-
ko presidente ohiak Senatuan aitortzen du
laurogei aldiz nahiago duela armak hartu
dituen gerrillari bat, difamazioan dabilen sol-
datapeko hiltzaile moral tropa bat baino (cf.

JIRA
Angel Erro

«sicariato moral difa-
mando»). Bideoa gaizki
interpretatu ez badut,
Gustavo Petro senatari-
ri esaten dio, honek fili-
busteroa deitu ondoren.
Konparazio bitxia, nork
eta berak eginda, berta-
ko bake prozesuan

inplikaturak ibilitako Uribek berak. Bitxia, ira-
ganera jo izatea nahiago. Bitxia, politikaren
berezko tirabira ohiokoa (akusazioak barne)
ezin eramana. Susmo txikia sartu zait
Uribek eraman ezin duena ez ote den jolas
politikoan eragile berriek ere bete-betean
parte hartzea.

Gauza bera pentsatu dut Marotok Arabako
diputatugaien arteko eztabaida batean eraku-
tsitako haserrearen aurrean. Maroto urduri
dago. Seguruenez ez du karguan ezin jarraitze-
aren ideia buruan erabili ere. Baina handitzen
doan aukera da. EH Bilduren hautagaiaren
aurka egin zuen eztabaida, alkatea zeneko akor-
dioez ahaztuta. Aporafobia aurpegiaratu zion
Ruiz de Pinedok, datuekin. Marotoren eran-
tzuak Uriberenaren susmo bera piztu dit.

Gernika

Estrategia militarra milimetroraino
antolatuta zeukaten faxistek. Astra ez
zuten bota: armak behar zituzten.

Andra Mari eliza ere zutik utzi zuten:
berrogei urtez eseri ziren faxisten lagunak eliza-
ko lehen lerroan. Ez dakit kontzientzia garbitze-
ko beharrik izan zuten, baina Jaungoikoaren
izenean hitz egiten dutenen babesarekin egin

zuten egin zuten guztia.
Eta igandero erakusten
zuten nortzuk ziren na-
gusi. Berrogei urtez za-
paldut zituzten faxismoa-
ren aurka eta Euskal Her-
rriaren alde altxatu ziren
famihiak. Gernika erre zu-
tenean, haren kale ede-

BIRA
Onintza Enbeita

rretan bizi izan zirenak txabolelara joan ziren,
edo senideen baserrietara, edo batek daki nora.
Gernika berria, gerrako presoek harriz harri
eraiki zutena, badakigu nortzuen artean banatu
zuten. Eta orain, ez dugu horretaz guztiaz hitz
egin nahi. Ez omen du merezi historiaren urari
eragitea.

Etxeak kendu zizkiguten, gure senideak atza-
marrez seinalatu zituzten preso har zituzten, zi-
gortu egin zituzten euskaraz hitz egitearren,
Francori ohorezko ikurra eraman zioten, gure
basoak bota eta dirua eurentzat hartu zuten.
Etorri ziren, Gernika erre zuten eta joan egin zi-
ren. Baina haiek joan zirenean, haien lagunek
zapaldu egin gintuzten berrogei urtez, eta ho-
rretaz hitz egiten ez badugu, ez dugu benetako
memoriarik eraikiko.